

ЦИФРОВА МОДЕРНІЗАЦІЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ганна ЄРМАКОВА

*доктор юридичних наук, доцент,
провідний фахівець*

Науково-консультаційного центру

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

Ірина КОЗАК

кандидат юридичних наук, суддя

*Києво-Святошинського районного суду Київської області
м. Київ, Україна*

Цифровізація судової системи в Україні вже оцінюється не як допоміжне технічне вдосконалення, а як складова доступу до правосуддя, стійкості судової інфраструктури та виконання євроінтеграційних критеріїв. У *Ukraine 2024 Report* Європейська комісія рекомендувала Україні ухвалити й розпочати реалізацію дорожньої карти модернізації інформаційних технологій у судовій системі на основі проведеного аудиту¹. У *Ukraine 2025 Report* Комісія вже зафіксувала схвалення такої дорожньої карти та подальший розвиток системи електронного керування справами у кримінальній юстиції SMEREKA². У науковій літературі цей процес осмислюється як перехід від сервісної цифровізації до електронного правосуддя як інструменту забезпечення процесуальних прав, прозорості та ефективності судового провадження³.

Національну нормативну інфраструктуру цифрової модернізації формує Положення про порядок функціонування окремих підсистем ЄСІТС⁴. Воно визначає ЄСІТС як середовище захищеного зберігання,

¹ European Commission. (2024, October 30). Ukraine 2024 report (SWD(2024) 699 final). https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en

² European Commission. (2025, November 4). Ukraine 2025 report (SWD(2025) 759 final). https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cfd275eece7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf

³ Luchenko, D., & Piatyhora, K. (2025). From concept to reality: UJICS as the next stage in the development of e-justice in Ukraine. *Theory and Practice of Jurisprudence*, (2(28)), 66–81. <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2025.28.346098>

⁴ Вища рада правосуддя. (2021, 17 серпня). Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (Рішення № 1845/0/15-21). Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/gov/v1845910-21>

автоматизованої аналітичної і статистичної обробки інформації, електронного обміну документами та віддаленого доступу користувачів відповідно до диференційованих прав доступу. Зміни, затверджені Вищою радою правосуддя 13 січня 2026 року, розширили доступ до Електронного кабінету для осіб без стандартних ідентифікаційних даних, увели умовні коди для підрозділів, дворівневу структуру кабінету й уточнили способи автентифікації⁵. Цифрова модернізація рухається від базової електронної комунікації до складнішої моделі електронної ідентифікації, розмежування доступу та організаційної сумісності різних учасників судового процесу.

Реформний вимір цієї модернізації набув уже достатньо конкретного змісту. Наказом Державної судової адміністрації України від 2 грудня 2024 року № 534 було затверджено дорожню карту розвитку ІТ-рішень у судовій системі, розроблену з урахуванням технічного і функціонального аудитів ЄСІТС, *Ukraine Facility*, Плану України та консультацій із заінтересованими сторонами⁶. Оновлена дорожня карта, затверджена 12 грудня 2025 року, передбачає поетапне створення підсистеми документообігу судів (*Case Management*) з горизонтом промислової експлуатації до кінця 2028 року, розвиток модуля «Аналіз та звітність» у 2026–2027 роках, а також окремий блок сервісів на 2028–2029 роки, включно з мобільним застосунком і низкою інструментів штучного інтелекту: перевіркою технічних помилок у документах, формуванням короткого змісту документів, перевіркою актуальності норм і підбором судової практики, рекомендаційними моделями та аватаром-асистентом⁷. Паралельно розвиток SMEREKA у кримінальній юстиції офіційно подається як інструмент підвищення координації, аналітики та стандартизації процесуальних документів, у тому числі із застосуванням штучного інтелекту⁸, що дає змогу говорити вже про наявність сформованої програмної логіки. Разом із тим така логіка виявляє і головні ризики: тривалий горизонт реалізації, залежність від фінансування, потребу в інтеграції зовнішніх систем і

⁵ Вища рада правосуддя. (2026, 13 січня). Про затвердження Змін до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (Рішення № 26/0/15-26). Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0026910-26>

⁶ Державна судова адміністрація України. (2024, 2 грудня). Про затвердження Дорожньої карти розвитку ІТ-рішень у судовій системі (Наказ № 534). https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/normatyvno-pravova%20baza/N_534_2024.pdf

⁷ Державна судова адміністрація України. (2025, 12 грудня). Дорожня карта розвитку ІТ-рішень у судовій системі (Додаток до наказу № 477). https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/normatyvno-pravova%20baza/Dod_do_N_477_2025.pdf

⁸ European External Action Service. (2024, January 23). Development of SMEREKA e-case management system. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/development-smereka-e-case-management-system_en

виведенні рішень у промислову експлуатацію лише після сертифікації комплексної системи захисту інформації⁹¹⁰.

Порівняльний вимір показує, що українська модель розвивається в руслі загальноєвропейських тенденцій, але поки не досягла рівня їх внутрішньої узгодженості. Дослідження європейських підходів до цифрового правосуддя в Центральній і Східній Європі та країнах Балтії доводить, що в Європейському Союзі поступово сформовано цілісну архітектуру цифрового правосуддя, яка поєднує цифрові права, технологічну сумісність, інституційний дизайн, урядування даними та людиноцентричні цінності¹¹. На цьому тлі Україна демонструє прогрес через ЄСІТС, автоматизований документообіг та електронний обіг процесуальних документів, але зберігає істотні прогалини в сумісності підсистем, машиночитаності даних, людиноцентричному проєктуванні сервісів і врегулюванні штучного інтелекту [9]. Отже, українська специфіка полягає не у відсутності цифрового розвитку, а в незавершеності переходу від фрагментарних цифрових рішень до інтегрованої архітектури цифрового правосуддя.

Європейські стандарти цифрового правосуддя в цьому контексті утворюють взаємопов'язаний, а не випадковий набір орієнтирів. Практичний посібник CEPEJ щодо дистанційних слухань 2025 року регулює процесуальний рівень і виходить із того, що дистанційні слухання мають впроваджуватися виважено, без підриву статті 6 Конвенції, при збереженні очного слухання як загального правила та за наявності гарантій рівної участі сторін і цілісності провадження¹². Перший звіт AIAB 2025 року виконує іншу функцію: він картує 125 інструментів кіберправосуддя та штучного інтелекту, наголошує на відсутності повністю автономного «роботизованого правосуддя» та підкреслює потребу в регулярній оцінці ризиків і збереженні людського контролю¹³. Настанови CEPEJ щодо використання генеративного штучного інтелекту для судів, ухвалені в грудні 2025 року, переводять цей підхід у практичну площину: безпечне використання таких систем

⁹ Державна судова адміністрація України. (2024, 2 грудня). Про затвердження Дорожньої карти розвитку IT-рішень у судовій системі (Наказ № 534). https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/normatyvno-pravova%20baza/N_534_2024.pdf

¹⁰ Державна судова адміністрація України. (2025, 12 грудня). Дорожня карта розвитку IT-рішень у судовій системі (Додаток до наказу № 477). https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/normatyvno-pravova%20baza/Dod_do_N_477_2025.pdf

¹¹ Syniehubov, O., Bortnik, O., & Chernenko, O. (2025). European approaches to digital justice in Central and Eastern Europe and the Baltic States, with perspectives for Ukraine. Access to Justice in Eastern Europe, 8(Special issue). <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-8.S-c000162>

¹² CEPEJ. (2025, June 5). Guide on the use and development of remote hearings. <https://rm.coe.int/cepej-2025-3-en-guide-for-remote-hearings-2763-8911-6430-1/1680b6bb7b>

¹³ CEPEJ. (2025, February 28). 1st AIAB report on the use of artificial intelligence in the judiciary based on the information contained in the Resource Centre on Cyberjustice and AI. <https://rm.coe.int/cepej-aiab-2024-4rev5-en-first-aiab-report-2788-0938-9324-v-1/1680b49def>

пов'язується з дотриманням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенції Ради Європи про штучний інтелект, режиму захисту персональних даних, періодичним переглядом рішень та ефективними засобами правового захисту¹⁴. Нарешті, Контрольний список СЕПЕJ щодо доступу до правосуддя 2025 року додає людиноцентричний вимір, прямо наголошуючи на необхідності фізичного або дистанційного доступу до суду, доступності слухань і врахуванні цифрового розриву¹⁵. У сукупності ці документи формують послідовну багаторівневу модель: дистанційні слухання – для процесуальної форми, АІАВ – для картування й оцінки ризиків, настанови щодо генеративного штучного інтелекту – для операційного врядування, контрольний список – для перевірки того, чи не погіршує цифровізація доступ до правосуддя.

Отже, цифрова модернізація судової системи має сенс лише за умови, що вона одночасно підвищує доступність правосуддя, процесуальну надійність та інституційну стійкість судової влади. За відсутності єдиної правової архітектури, узгоджених процедур електронної ідентифікації, сумісності підсистем, безпечного обігу даних, належного дистанційного провадження та контрольованого використання інструментів штучного інтелекту цифровізація ризикує залишитися набором розрізнених сервісів. У євроінтеграційній логіці її належно розуміти як переорганізацію судового адміністрування і процесу на засадах доступності, безпеки, підзвітності та поваги до права на справедливий суд.

¹⁴ СЕПЕJ. (2025, December 19). Guidelines on the use of generative artificial intelligence for courts. <https://rm.coe.int/cepej-2025-18final-en-draft-guidelines-on-the-use-of-generative-ai-for/48802a4ad1>

¹⁵ СЕПЕJ. (2025, December 5). Checklist for promoting access to justice. <https://rm.coe.int/cepej-2025-16-access-to-justice-checklist-en-pour-publication/488029d233>